

ISTORIA RELAȚIILOR EXTERNE ALE ȚĂRII MOLDOVEI ÎN DOCUMENTE ȘI MATERIALE

*Membru corespondent al AȘM
Demir DRAGNEV*

În anul 2013, sub sigla Universității de Stat din Moldova, a fost publicat un impresionant și util volum de documente, ce adună într-un corp comun 528 de piese care reflectă relațiile externe ale Țării Moldovei de la prima amintire documentară a acesteia în sursele istorice și până la unirea cu Țara Românească, eveniment realizat în ianuarie 1859. Sursele documentare și narrative au fost adunate de doctorul habilitat, profesorul universitar Ion Eremia, cu intenția de a oferi cititorului un corpus convingător al informațiilor care ilustrează istoria politică externă a Țării Moldovei pe întreg segmentul cronologic al existenței acesteia, existență demonstrată de izvoarele documentare în pofida jurămintelor de vasalitate față de marile puteri creștine, în pofida intențiilor Porții de a-și impune o prezență hotărâtoare.

În ansamblul lor, sursele documentare și narrative, selectate cu migală de către autor, vor fi solicitate nu numai de specialiști în domeniul istoriei relațiilor internaționale și de studenți, ci de toți acei interesați în problematica dată.

Volumul se deschide cu o amplă *Introducere*, în care, potrivit autorului, „s-a urmărit obiectivul de a reda principalele tendințe în evoluția situației politice externe a Țării Moldovei, reflectate în știința istorică, începând cu sfârșitul anilor '80 ai secolului trecut”. El a trecut în revistă publicațiile referitoare la subiectul abordat, publicații realizate la sfârșitul secolului al XX-lea – începutul secolului al XXI-lea. Menționând existența în spațiul extracarpatic a formațiunilor statale incipiente încă din perioada premergătoare formării statului, profesorul Ion Eremia subliniază că despre statul propriu-zis, se poate vorbi doar după trecerea la est de Carpați a lui Bogdan I, trecere care a avut loc prin anii 1363-1364. Actul regelui maghiar din 2 februarie 1365 este apreciat de autor în sensul că el reflectă și recunoașterea *de iure* a independenței Țării Moldovei, independență care s-a menținut și după depunerea jurământului de vasalitate față de regele polon în septembrie 1387, actul respectiv fiind de fapt doar

Relațiile externe ale Țării Moldovei în documente și materiale (1360-1858). Selectarea documentelor și studiul introductiv - Ion Eremia. Chișinău, CEP, USM, 2013, 956 p.

o alianță politico-militară, realitate care s-a menținut până la mijlocul secolului al XV-lea, când Țara Moldovei este forțată să achite haraciul către Poartă. După aceasta, treptat, situația ei politică pe plan extern se agravează, în competiția pentru influență în principat fiind antrenat, alături de Polonia și Ungaria, Imperiul Otoman.

Spre mijlocul secolului al XVI-lea, Turcia reușește să-și consolideze simțitor prezența în Țara Moldovei. Tot în acest secol, în competiția pentru influență în Țara Moldovei se include și Casa de Austria, iar în secolul al XVII-lea, Rusia. În secolul al XVIII-lea și prima jumătate a secolului al XIX-lea, rivalitatea dintre marile puteri ale timpului, Imperiul Rus, Casa de Austria, pe de o parte, Imperiul Otoman, pe de altă parte, se acutizează la maximum.

În aceste condiții, elita politică din Țările Române a utilizat din plin divergențele dintre marile puteri și, pentru ieșirea din impas, a găsit unica soluție posibilă pentru dăinuirea neamului românesc – Unirea. *Introducerea* captivează prin prezentarea obiectivă a opiniilor autorilor citați, ceea ce a permis reconstituirea adecvată a situației istoriografice referitoare la subiectul dat. Este foarte important și faptul că autorul nu s-a limitat numai la istoriografia românească, apelând cu generozitate la istoriografia rusă contemporană, ceea ce i-a permis o reală prezentare a situației asupra problemei discutate. Coroborată cu documentele publicate, la care se fac referințele necesare, *Introducerea* reflectă efortul istoricilor de a elucida anumite componente ale subiectului aflat în dezbatere.

Compartimentul *Secolul al XIV-lea* include documentele și materialele cu nr. 1-17. Alături de tratatele de închinare și credință a domnilor Moldovei față de Polonia, autorul a inclus și relatările cronicii lui Jan Dlugosz și a *Cronicii Moldovei de la Cracovia*, pusă relativ recent în circuitul științific de către Constantin Rezachevici, relatări care atestă că problema relațiilor de vasalitate era la ordinea zilei încă în anul 1368, mult timp înainte de depunerea omagiului de către Petru Mușat la 1387.

Compartimentul *Secolul al XV-lea* include documentele și materialele cu nr. 18-108. În afară de documentele ce conțin textele tratatelor încheiate cu regii Poloniei sau Ungariei, autorul a inclus și unele informații din sursele narative, informații ale unor soli, care, de asemenea, atestă semnarea unor tratate. Tot aici figurează privilegiile comerciale acordate de domnii Moldovei negustorilor străini, acte care completează substanțial natura și caracterul relațiilor externe ale Țării Moldovei. Sunt prezentate și sursele documentare care precizează statutul Țării Moldovei vizavi de Imperiul Otoman – atât documentele ce reflectă relațiile bilaterale dintre Țara Moldovei și Imperial Otoman, cât și tratatele dintre Poartă și marile puteri ale timpului (Polonia, Ungaria), care fixează statutul politico-juridic al Moldovei.

Compartimentul *Secolul al XVI-lea* cuprinde documentele și materialele cu nr. 109-233. Concomitent cu tradiționalele tratate de închinare și credință, care mai sunt încă prezente în acest secol, încheiate cu suveranii creștini, aici au fost incluse și unele instrucțiuni date solilor, corespondența dintre diferiți reprezentanți ai elitei politice etc., acte care vin să completeze substanțial informația documentelor oficiale. Actele publicate reflectă politica Ungariei, apoi a Casei de Austria și a Poloniei față de Țara Moldovei, intențiile lor de a-și spori cât mai eficient prezența, dar și poziția boierimii locale din Moldova. În compartimentul respectiv au fost introduse și textele faimoaselor „capitulații” din anii 1511-1513 și 1529, a tratatelor dintre Moldova și Imperiul Otoman, texte restabilite, în baza tradiției și a operelor lui Dimitrie Cantemir, de către boierii moldoveni în anii '70 ai secolului al XVIII-lea. În pofida faptului că lipsesc originalele sau careva copii ale acestor „capitulații”, publicarea respectivelor acte este mai mult decât necesară. Or, existența tratatelor scrise dintre Moldova și Imperiul Otoman este confirmată chiar și de cronicarii turci, care oferă date importante la acest subiect. Este vorba de informația oferită de cronicarul Mustafa Gelalzade referitoare

la tratatul semnat în scris dintre Moldova și Poarta otomană pe la mijlocul lunii septembrie 1538, textul căruia, de asemenea, și-a găsit locul cuvenit în acest volum.

Compartimentul *Secolul al XVII-lea* include documentele nr. 234-372 și începe cu publicarea actelor ce țin de politica unificatoare a lui Mihai Viteazul, intențiile lui vizavi de Moldova. Mai multe acte reflectă situația politică externă a Țării Moldovei, rivalitatea marilor puteri ale timpului pentru influență în Moldova, statutul politico-juridic al Țării Moldovei în sistemul Imperiului Otoman. S-a insistat și asupra publicării unui cerc larg de documente cu privire la relațiile Țării Moldovei cu Rusia și cu Bogdan Hmelnițki la mijlocul secolului al XVII-lea. Unele documente reflectă relațiile politice dintre Țările Române.

De o importanță deosebită sunt actele din ultimele decenii ale secolului al XVII-lea, acte care reflectă poziția boierimii moldovene față de Polonia. Actele respective arată cât se poate de limpede că politica „pro creștina” promovată de elita politică moldoveană nu urmărea lichidarea statului Țara Moldovei, ci menținerea lui în continuare, dar sub protecția unei puteri creștine. Actele respective resping tezele unor istorici referitoare la intenția boierilor și clerului de a „intra în componența” Rusiei etc.

Compartimentul *Secolul al XVIII-lea* include documentele nr. 373-471. Ele atestă cu lux de amănunte limitarea la maximum a posibilității promovării unei politici externe de către domnii Moldovei, dar și agravarea, mai ales în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, a contradicțiilor dintre marile puteri pentru nu doar influență, ci chiar ocuparea Țării Moldovei, contradicții soldate cu anexarea Bucovinei de către Casa de Austria la 1775. Câteva documente, esențiale prin conținutul lor, reflectă relațiile moldo-ruse de la începutul secolului al XVIII-lea. Autorul a selectat o serie de materiale interesante din sursele narative ale vremii care se referă la ținutul Hotin – transformarea acestuia în raia și încercările domnilor Moldovei de a retroceda țării aceste regiuni. Nu lipsite de importanță sunt acele materiale care reflectă relațiile Moldovei cu tătarii.

Compartimentul *Secolul al XIX-lea* include documentele nr. 472-528 și reflectă situația politică externă a țării în prima jumătate a secolului al XIX-lea, presiunea politică și militară crescândă din partea Rusiei, anexarea la 1812 a Basarabiei de către Imperiul Rus. Documentele dezvăluie politica marilor puteri față de Imperiul Otoman, politica

acestui din urmă față de Țara Moldovei, implicarea cancelariilor europene în aplanarea problemelor legate de teritoriile supuse, într-o măsură mai mare sau mai mică, Imperiului Otoman.

Volumul publicat este însoțit de o listă bibliografică a surselor de unde au fost selectate documentele și materialele publicate, un indice de nume, indice geografic și glosar, instrumente care facilitează substanțial lucrul cu documentele înserate în lucrare.

Prin selecția lor strict științifică, documentele incluse în volum prezintă într-o lumină complexă controversatul fenomen al menținerii și evoluției statului Țara Moldovei în secolele XIV-XIX. Lucrarea scoate în evidență cele mai importante acte și materiale din seria valoroaselor contribuții docu-

mentare și narative realizate anterior, unele dintre ele, practic, inaccesibile cititorului contemporan.

Volumul constituie un suport esențial, dar și un îndemn pentru specialiști în vederea elaborării unor sinteze științifice privind relațiile internaționale și istoria diplomației Țării Moldovei de la mijlocul secolului al XIV-lea - prima jumătate a secolului al XIX-lea. Conceput din perspectiva finalizării unui proces important – unirea Principatelor Române, volumul de documente urmărește să faciliteze munca cercetătorului, dar și a publicului larg de cititori, asupra problemei privind relațiile externe ale Țării Moldovei, ori, contextul extern a motivat în mare măsură hotărârea de la 1859 a elitelor politice din cele două state românești.

Olga Olby. *Coborârea de pe cruce*, 1950-1953, frescă din biserica Saint- Léger-des-Vignes, 300×190 cm